

Ak-sayanlar

Dosya: Çınar Eslek

Günümüzde aktarma ve saklamanın değerini vurgulayarak, farklı sanat alanlarının yan yanallığının imkânlarıyla anlatım olanaklarını çoğaltarak kendi içinde katranlanan diyaloglar yaratabilmek adına farklı alanlardan isimleri bir araya getirmeye devam ediyoruz. On üçüncü dosyamızda, 17 Nisan 2021’de **x-ist**’te yer alan *Ak-sayanlar* sergisinde de ortak üretimleriyle bulunan sanatçı **Murat Palta** ile yazar, akademisyen **Gülfem Pamuk**’un diyaloguna yer veriyoruz

Gülfem Pamuk: Hikâyenin minyatürünü yapmak ve minyatürün hikâyesini yazmak...

Her ikisi de bir söyleyiş, belli bir anlam bağlantısı içinde bir hüner gösteriş. Farklı beceriler ve hassasiyetler, farklı vurgular ve yöntemler söz konusu olsa da yaptığımız işler çok farklı gelmiyor bana. Ayaklı-uyaklı sözleri, figürleri, bazen de boyayı, desenleri araç olarak kullanarak, tam da aynı amacın etrafında, sanata başvurarak ulaşmaya çalıştığımız özün, aradığımız o mânânın yanında yamacında dolanıp duruyoruz. Bazen düz yazıya, bazen dizeye, beyite, bir öyküye, roman kurgusuna, bazen de resme, minyatüre dönüştürüyoruz, tertib ediyoruz ve onu orada ("sonsuz kılıyoruz" diyebilme isterdim) bir süreliğine sabitliyoruz.

Ben *Kitab-ı Siyah Kalem* romanında, Mehmed Siyah Kalem'in minyatürleri üzerinden bir hikâye yazdım. Siyah Kalem'in minyatürleri sözsüz şiirdi bana göre. Bu resimlerdeki şiirsel görüntüleri yorumlamaya, minyatürlerden hikâyeye varmaya çalıştım. Senin yaptığın ise hikâyelerin minyatürlerini yapmak. Şiirin ya da düz yazının sözelliğiyle, minyatürün görselliği arasında özdeşlik olmasa da benzerlik var. Kendi varlığımızın sınırlarını aşarak, biçim değiştirerek, oluşun dışına taşarak ulaştığımız yer farklı mı? Bence değil.

Murat Palta: Kesinlikle katılıyorum. Bir hikâye ne olursa olsun kafada başlar. Sonrasında o hikâyeyi anlatma şekli kişiye kalmış. Mehmed Siyah Kalem'in işlerine baktığımızda bizi içine çeken şey ne olabilir? Sonuçta metin yok. Tek başına figürlerin estetik duruşları da olamaz. Daha çok figürlerin anlattıkları bana göre. Arka plan olmaksızın, çiğ renklerle bu kadar sıra dışı olmak büyük bir başarı. Çünkü süslü, bezeli, yüksek mevki-lerden insanlarla ve hatta atlarla dolu meclislerin minyatürlerini görmeye alıştığımız gözlerimiz, Siyah Kalem'in minyatürlerinde yer yer çamurlaşmış, grileşmiş cinleri, köylüleri, çelimsiz atları görmekte. Bunların teker hikâyeleri var. İşte bu hikâyeler bizi cezbediyor. Kendisinin bu yalın, ağdasız dili ise bir anlatım şeklidir. Sadece neyi değil, nasıl anlattığımız galiba esas ustalık oluyor.

Gülfem Pamuk: Evet, maharet çoğu zaman ne anlattığında değil de nasıl anlattığında galiba. Aksi halde, bir çeşit kompozisyon içinde olan ve bir araya geldiklerinde bir hikâye anlatan ancak bilinmeyen bir zamanda ve nedenle kesilerek ana hikâyeden koparılan bu minyatürler, bütünden bağımsız olarak ve tek başlarına bu denli kıymetli olamazlardı.

Diğer taraftan, Mehmed Siyah Kalem'in üslubu hakkında söylediklerin bana eski edebiyattaki Divan Edebiyatı ve Halk Edebiyatı ayrımını hatırlattı. Nüfus etmenin zor olduğu, girift ifadeleri ile kolayca anlaşılamayan

"Ben Kitab-ı Siyah Kalem romanımda, Mehmed Siyah Kalem'in minyatürleri üzerinden bir hikâye yazdım. Siyah Kalem'in minyatürleri sözsüz şiirdi bana göre. Bu resimlerdeki şiirsel görüntüleri yorumlamaya, minyatürlerden hikâyeye varmaya çalıştım. Senin yaptığın ise hikâyelerin minyatürlerini yapmak. Şiirin ya da düz yazının sözelliğiyle, minyatürün görselliği arasında özdeşlik olmasa da benzerlik var. Kendi varlığımızın sınırlarını aşarak, biçim değiştirerek, oluşun dışına taşarak ulaştığımız yer farklı mı? Bence değil."

—Gülfem Pamuk

Gülfem Pamuk

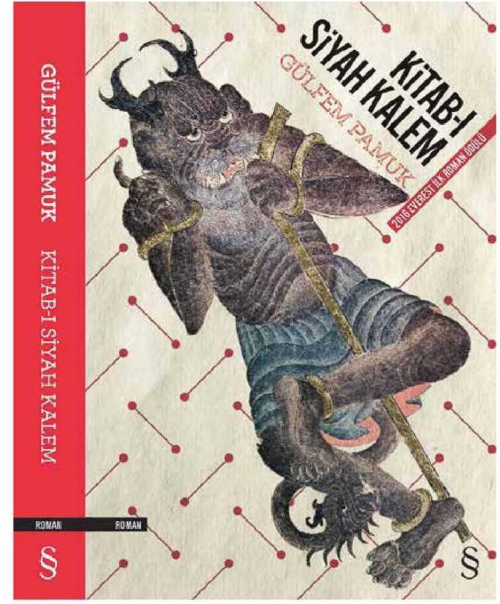
(Sol sayfa) Murat Palta ve
Gülfem Pamuk ortak üretimi
Vaka-ı Recm, Minyatür serisi
(detay), Fine Art kâğıt üzerine
mono baskı, 30x30 cm, 2021

“Minyatür gibi geleneksel bir sanat, daha yüksek yaşta insanların aşına olacağı bir sanatken benim yaptığım minyatürlerde genç yaşta insanlar konuyu daha çabuk kavıyor. Bu da son cümlede anlatılan konunun kilit noktası. Yaptığım çalışmalar sayesinde insanların minyatüre ısındığını, daha da merak ettiğini söyleyen o kadar çok e-posta alıyorum ki... Ben hiçbir zaman bunu misyon edinmemiştim. Sadece minyatürü seviyordum ve bir şekilde kendimce eğip büktüm.”

—Murat Palta

Murat Palta

Gülfem Pamuk, Kitab-ı Siyah Kalem, Everest Yayınları, 2016

divan şiiri, saray üslubu ile yapılan minyatürleri (mesela Nakkaş Nigârî'nin minyatürlerini) çağrıştırmak, Mehmed Siyah Kalem'in çoğu zaman gündelik yaşamı ve sıradan insanları konu alan sade ve yalın minyatürleri Halk Edebiyatı'nın karşılığı gibi duruyor.

Fuzuli veya Şeyh Galip'in o zor ve çetrefilli diline karşın, Karacaoğlu'nın sade ve yalın anlatımını düşünelim... Onun şiirlerini bir çırpıda okur ve kolayca kavradığımız hissine kapılırız. Ama bu neredeyse aldatıcı bir basitliktir. Tıpkı Mehmed Siyah Kalem'in minyatürlerinde olduğu gibi onun şiirlerinde de gizli bir derinlik yatar.

Senin minyatürlerin ise bu iki kaynaktan da besleniyor. Gelenekselleşmiş biçimlerin ustalığından kopmadan, güncel ve popüler kültür öğelerini barındırıyor. Geleneksel üslupla yapılmış minyatürün vakur ciddiyeti ile padişah tahtında oturan bir Susam Sokağı karakteri arasında etkileyici bir zıtlık, bir kontrast var. Bu kasıtlı kontrast halinin seyircide anlık bir yabancılaşma doğurduğu kuşkusuz ama bu yabancılaşma aynı zamanda geleneksel sanat eserleri üzerine tekrar düşünmek için olanak sağlıyor.

Murat Palta: Aslında bunları yaparken biraz oyun oynuyorum. Bir köşe yazarı çarpıcı bir başlık atmalı ki, okuyanı çeksin. Benim ilk bakışta geleneksel minyatür havası uyandıran çalışmalarına ikinci bakış atıldığında bu zıtlık fark edilip içine çekiyor. Sonrasında ise esas konu anlatılıyor. Popüler kültür de benim dilimin bir parçası. Neden? Herkesin anlayabileceği bir dil. Daha doğrusu genel olarak herkesin anlayabileceği diyebiliriz. Bir yerde ister istemez kuşak çatışması giriyor fakat aslında bu da lehime çevirdiğim bir konu. Minyatür gibi geleneksel bir sanat, daha yüksek yaşta insanların aşına olacağı bir sanatken benim yaptığım minyatürlerde genç yaşta insanlar konuyu daha çabuk kavıyor. Bu da son cümlede anlatılan konunun kilit noktası. Yaptığım çalışmalar sayesinde insanların minyatüre ısındığını, daha da merak ettiğini söyleyen o kadar çok e-posta alıyorum ki... Ben hiçbir zaman bunu misyon edinmemiştim. Sadece minyatürü seviyordum ve bir şekilde kendimce eğip büktüm. Fakat günün sonunda böyle bir şeye sebep olmam beni çok sevindirdi.

Gülfem Pamuk: Zaten salt bir şeyleri misyon edinmek yoluyla, edebiyatla veya resimle sahici bir estetik ilişki kurulabileceğini sanmıyorum. Misyon ile yaratıcılık ve özgünlük aynı yerde barınmazlar. Sanatsal özgünlük çoğu zaman, sanatçının kendine has olanı ortaya koyma çabasından doğuyor. Tabii bazen de yaratıcılık düzeyinde gerçekleşmiyor da masum bir “kendine has olanı gerçekleştirme çabası” olarak kuytu bir köşede zamanla unutulmayı bekliyor.

Her medeniyette sanatlar birbirlerine etki ederler. Ahmet Hamdi Tanpınar, Batı Edebiyatında özellikle 19. yüzyıl romanında Balzac'la beraber başlayan resim tesirini, “tariften tasvire geçiş” olarak nitelemiş ve “resmin terbiye ettiği bir hafıza”nın imkânlarıyla yazmak olarak görmüş. Bu, edebiyattaki resim tesirini ortaya koyan en güzel ifadelerden biri bana göre.

Murat Palta: Resmin ilk başlarda doğrudan iletişim aracı olduğunu kabul edersek bence bambaşka bir gelişim gerçekleştiğini görürüz. Yazıdan önce resim vardı. Okumanın olmadığı yerde de resim vardı. Biz bunu en net Hristiyan sanatında görüyoruz. Okuma-yazması olmayan bir halk için betimleme yoluna resimle gidilmiş. Fakat matbaanın getirisiyle okur-yazarlık artmış ve resme olan yaklaşım bambaşka anlam kazanmış. Resim ve yazının bu dirsek temasının iki yönlü gerçekleşmesi gerçekten de toplumsal hafızanın biçimlenmesinde de önemli bir yer tutuyor. Buna ek olarak resim, filin hortumunu, aslanın ayağını “göstermekten” çok ona kazandırdığı anlamlarla görsel ve dilsel anlatımın da sınırlarını genişletiyor.

